

Uvod

Javnu ustanovu Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore osnovala je Vlada Crne Gore s ciljem unapređenja manjinskih prava u oblasti kulture i afirmacije multikulturalizma kao jedne od temeljnih vrijednosti savremene Crne Gore.

Odlukom o organizovanju definisane su programske aktivnosti Ustanove koje se odnose na promociju i zaštitu manjinskih prava u oblasti kulture, unapređenje kulture manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, afirmaciju multikulturalizma, podsticanje duha tolerancije, međusobnog razumijevanja, sve sa ciljem podizanja nivoa društvene kohezije crnogorskog društva.

Iako sa skromnim finansijskim sredstvima, koja su opredjeljena budžetom za 2022.godinu, Centar je uspio da realizuje i kvanitativno i kvalitativno značajne aktivnosti u svim programskim oblastima, a veliki dio aktivnosti je realizovao i na nivou sopstvenih kadrovskih resursa.

Isto nas je podstaklo, u cilju uštede već nedostajućih sredstava, da potražimo mogućnosti i međuinstitucionalne saradnje, sa institucijama kulture u Crnoj Gori, i van nje. Određeni projekti su već realizovani, a potpisani su i sporazumi za buduću saradnju.

Centar je svoju misiju kreiranja kulturne scene i promocije manjinskih prava u oblasti kulture i afirmaciji multikulturalizma i interkulturalizma kao jedne od temeljnih vrijednosti savremene Crne Gore, ostvario na visokom nivou, i kroz značajna ostvarenja koja će koristiti i generacijama koje dolaze.

I PROGRAMI

PROMOCIJA KNJIGE „Interkulturalni prikazi – Ulcinj i Bar“ Mustafe Canke

U organizaciji Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, u Narodnoj biblioteci „Radosav Ljumović” promovisana je knjiga „Interkulturalni prikazi – Ulcinj i Bar” poznatog ulcinjskog i crnogorskog novinara i publiciste Mustafe Canke, 18.02.2022.god.

Govorili su: doktor komparativne književnosti i humanističkih nauka Ljudmila Popović, književnik Miraš Martinović, književnik i recenzent knige Željko Milović i autor.

Na promociji je ocijenjeno od strane učesnika da publikacija “Interkulturalni prikazi – Ulcinj i Bar” Mustafe Canke predstavlja književno bogastvo Crne Gore. Knjiga je putokaz ka univerzalnim vrijednostima koje nas konektuju u kosmopolitski sistem vrijednosti. Oživotvorenje njenih poruke treba da donese boljitak Crnoj Gori. Prije svega, zbog toga što u milenijumskom trajanju, u slojevima koje su ostavili njihovi žitelji: Iliri, Grci, Albanci, Sloveni, osmanlijski osvajači... Canka čita tragove, identifikuje ih. Izvlači raznolikosti, ukazuje na sličnosti, izvodi zaključke, koji mogu biti od koristi, današnjim stanovnicima, u čijem je kodu isprofilisan osjećaj za raznovrsnost, za kopče koje vežu razlike, ali i međusobno poštovanje, razumijevanje, toleranciju. Sve to živi u čovjeku ovog podneblja, u današnjem čovjeku, koji je naslijedio ono što su baštinili njegovi preci, a što se u njemu produžava. Knjiga nosi eho velike humanističke tekovine zajedništva i prožimanja. Radi se o čisto etičkom specifikumu otvorenosti i tolerancije, što je od velikog značaja za spoznaju i razvoj multikulturalizma u Crnoj Gori.

OBJAVLJEN ROMAN „Mrtvi čvorovi“ autora Harisa Zekića

U organizaciji Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, objavljena je i promovisana knjiga - prvi roman Harisa Zekića „Mrtvi čvorovi”.

Govorili su: univerzitetski profesor i recenzent romana dr Draško Došljak, profesor Agim Ljajić i autor.

Autor “Mrtvih čvorova” kroz svoje pripovijedanje potvrđuje sve one definicije romana: da je to „priča o privatnom svijetu u privatnom tonu“, te da je to „djelo s više od 50 000 riječi“, odnosno da je „roman književna vrsta koja u okviru sudbine pojedinca daje cjelovit prikaz nekog društva i vremena“, očigledni su uticaji raznih ekonomskih, društvenih, političkih i kulturnih promjena koje se odražavaju se i na književnost, zato Zekić književno vrlo vjerno opisuje i promišlja promjene u društvu.

Uz podsjećanje da su “Mrtvi čvorovi”, debitantski roman Harisa Zekića, ovo djelo govori o recidivima ratnog razaranja devedesetih, koje prati sudbinu glavnog junaka Rišea i njegovih prijatelja, pa se razmatraju pitanja smisla postojanje, periodika i okviri računanja vremena, svrha rađanja, patnje i smrti.

PROMOCIJA KNJIGE „Stari javor („Çinari i Moçëm)“ dr Ganija Karamanage

U KIC-u "Malesija" u Tuzima je održana je promocija knjige „Stari javor (Çinari i Moçëm)“ poznatog ulcinjskog publiciste, primarijusa dr Gani Karamanage, 30.03.2022.godine.

Govorili su: akademik Zuvdija Hodžić, novinar i publicista Mustafa Canka, književnik i publicista Gazmend Çitaku (Gazmend Çitaku) i primarijus dr Gani Karamanaga.

Akademik Zuvdija Hodžić ukazao je na najvažniji segment knjige koji govori o tome da samo što je zatražio da se na svečanosti u oslobođenom Ulcinju pored jugoslovenske i crnogorske istakne i albanska zastava pilot-heroj, rodoljub i borac, Albanac Raif Gorana je „preko noći,, od partijskih drugova i saboraca, bez suđenja osuđen na smrt. Uveče je, pod izgovorom da treba da idu na Cetinje da proslave pobjedu, izveden iz kuće u koju se više nije vratio. U zoru je, kod Starog javora, strijeljan. Čovjek koji je iskreno vjerovao u bratstvo i jedinstvo, ravnopravnost i pravdu, u ideale za koje se borio, olako je žrtvovan. Po onoj narodnoj da i u zakašnjeljoj pravdi ima nepravde, decenijama kasnije, o događaju o kojem se iz straha ćutalo ili govorilo šapatom njegovih najbližih – knjigom „Stari javor,, progovorio je Gani Karamanaga.

“Danas je pred vama trinaesta po redu knjiga na abanskom jeziku dr Karamanage. Na početku nam se predstavio sa knjigama čija je tematika bila medicina, gdje je opisivao svoja iskustva iz svakodnevnog rada da bi se nakon nekog vremena profilisao u hroničara događaja koji su se desili u Ulcinju, u kojima je on bio protagonista ili je detalje čuo od starijih sugrađana. Nova knjiga “ Stari javor (Çinari i moçëm)” govori o životu Ulcinjana kroz priču prvog albanskog pilota, koji je bio iz Ulcinja. To je bio Raif Rafo Gorana. Riječ je o hronici koja kroz njegovu tragičnu sudbinu ilustruje jedno vrijeme, što ovu knjigu čini posebnom. I ova knjiga, baš kao i predhodne, napisana je bez predrasuda, što je čini lakom i razumljivom za čitanje”, istako je **Gazmend Çitaku (Gazmend Çitaku) književnik i publicista.**

Novinar i publicista Mustafa Canka je istako kako je godinama dr Gani pripremao ovo djelo, prikupljao i sistematizovao građu, razgovarao sa desetinama osoba, pažljivo sve analizirao. Dakle, on je svoje uradio. Knjiga koju imamo pred sobom je dokaz tome. Ona je svjedočenje čovjeka koji je to osjećao kao dug i obavezu prema svojoj zajednici svjestan činjenice da se budućnost treba graditi na istini. Potvrdio je i na ovaj način ono što je cijeli život radio kao doktor: da nastavi vjerno služiti našoj maloj zajednici.

Objavljena knjiga „Polazeći od sebe “ autora Jasmina Ćorovića

U izdanju Bošnjačkog nacionalnog vijeća u Crnoj Gori i Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore objavljena je knjiga aforizama Jasmina Ćorovića pod naslovom „ Polazeći od sebe“.

Po ocjeni Kemala Musića kroz aforizme Jasmina Ćorovića prolazi gorka svakodnevnica malih, običnih života, uslovljenih političkim, društvenim i sociološkim dešavanjima na našim prostorima, pa se aforizmi ovoga autora često mogu tumačiti kao oblik književne forme crtica ili kratka priča. „Rukopis je podijelio u tri ciklusa: O politici, O karakteru, O usudu, a mi možemo ako hoćemo sve to staviti u jedan naslov – O ljudskom posrnuću“, zapisao je Musić.

Koncert Amele Frljučkić

U saradnji sa Hrvatskim nacionalnim vijećem, uz tehničku podršku JU Muzeji i galerija Tivat organizovan je solistički koncert magistricе muzičkih umjetnosti na harmonici Amele Frljučkić .

Koncert je održan 10. maja 2022. godine u JU Muzej i galerija u Tivtu.

Na koncertu pod nazivom "Od tradicionalnog do savremenog" izvedene su savremene obrade tradicionalnih pjesama iz Crne Gore koje je za harmoniku aranžirala Amela Frljučkić, kao i svjetska premijera djela "Riflessi nel bianco" italijanskog kompozitora Corrada Rojca, kao i djelo crnogorske kompozitorke Slobodanke Bobane Dabović-Đurić.

PROMOCIJA KNJIGE „Povratak“ Veselka Grubišića

U Narodnoj biblioteci "Radosav Ljumović" u Podgorici promovisana je knjiga "Povratak" N.ije ambasadora Republike Hrvatske u Crnoj Gori Veselka Grubišića, 22.06.2022.

" Povratak" je splet jedne brutalne zbilje, ogrnute tuđe kože u štivu i fikcije kojom su obojani događaji iz knjige. Autor prolazi put od Graca, Posušja, Zagreba, Sidneja, Novog Zelanda, Toronta, Dablina i stiže do Podgorice, pa se naslućuje da će za neku od sljedećih priča naći inspiraciju u Crnoj Gori.

Direktor JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore Salko Luboder je naglasio da promocija knjige "Povratak" razmiče granice programskih ostvarenja Centra, vrijednom knjigom i eminentnim autorom, ujedno obogaćuje književnu scenu Crne Gore i donosi novo čitalačko iskustvo. Uz to, obogaćuje programske sadržaje koji se odnose na Hrvatsku nacionalnu zajednicu u Crnoj Gori.

PROMOCIJA ROMANA „Ogrlica iz Šanliurfe“ Ruždije Adžovića

U Tuzima je održana promocija romana Ruždije Adžovića „Ogrlica iz Šanliurfe“ na albanskom jeziku, čiji je izdavač JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore.25.08.2022.

Na promociji su govorili: Dimitrov Popović, književnik, Nikola Camaj, profesor, prevodilac i urednik romana, Salko Luboder, direktor JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore i autor.

Fragmente iz romana čitao je režiser Idriz Đokaj.

Popović je istakao ulogu JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore koja, po njegovoj ocjeni, daje veliki doprinos u izdavštvu na albanskom jeziku, samim tim što je do sada više knjiga prevedeno i objavljeno zahvaljujući upravo ovoj ustanovi. Nikola Camaj ističe da je roman „Ogrlica iz Šanliurfe“ dio najistaknutijeg književnog stvaralaštva kada je riječ o tipizmu i junacima romana, narativu i načinu opisa odnosa između ljudi različitih etničkih pripadnosti. Po ocjeni Camaja, način na koji piše nalik je na poznate bosanske pisce Mešu Selimovića, Čamila Sijarića, ali u isto vrijeme podsjeća na velike svjetske pisce kao što je Haled Hoseini.Salko Luboder je u ime izdavača izrazio zadovoljstvo zbog izdavanja romana Ruždije Adžovića na albanskom jeziku, naglašavajući da je čitalačkoj publici koja se koristi tim jezikom omogućeno da doživi posebno čitalačko iskustvo umjetnički vrijednog sadržaja i uzbudljivog toka fabule. Smatra da se na ovaj način širi obim recepcije knjige o kojoj je riječ. Naglasio da je objavljivanjem ovog djela Centar realizovao jedan od vrijednih programskih segmenata.

Autor romana Ruždija Adžović zahvalio se JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore koja prati njegov rad. Izdavanjem njegovog romana na albanskom jeziku Centar je

omogućio da knjiga dođe do čitalaca albanskog govornog područja. Ta činjenica je značajnija tim prije jer glavna junakinja romana mlada Albanka Đulija, kazao je Adžović. Promocija romana Ruždije Adžovića organizovana je u okviru manifestacije "Ljeto u Malesiji".

Izložba slika „Jevrejska materijalna i nematerijalna kulturna baština u Kotoru“, otvorena u Pljevljima

U saradnji sa Jevrejskom zajednicom u Crnoj Gori, i JU Centar za kulturu Pljevlja, 19. septembra, otvorena je izložba "Jevrejska materijalna i nematerijalna kulturna baština u Kotoru".

Izložbu, koja se organizuje u okviru Evropskih dana jevrejske kulture, otvorila je Marija Novaković, konzervatorica i autorka postavke. Ovom prilikom govorila je o cjelokupnom projektu i skupu aktivnosti realizovanih u cilju istraživanja i prezentacije jevrejskog kulturnog nasljeđa, materijalnog i nematerijalnog, uglavnom na području Boke. Izdvojila je i nekoliko glavnih segmenata projekta: istraživanje jevrejske kulturne baštine u Kotoru, rekonstrukciju/ adaptaciju Jevrejske kulturne baštine, kao i edukaciju o jevrejskoj kulturnoj baštini.

Otvaranjem ove izložbe zvanično je počela saradnja između JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore i Jevrejske zajednice Crne Gore koja je proistekla nakon nedavnog sastanka predstavnika dvije organizacije. Tom prilikom prepoznate su mogućnosti programske saradnje s ciljem unapređenja kulturnog i nacionalnog identiteta Jevreja u Crnoj Gori, jačanja multietničkog sklada i snaženja bogatstva različitosti crnogorskog društva.

Autorsko veče Ruždije Rusa Sejdovića

U Narodnoj biblioteci „Radosav Ljumović“ u Podgorici održano je autorsko veče romskog pisca Ruždije Rusa Sejdovića "(Im)presija života".

Zahvaljujući Rusu spoznajemo bogatu kulturu i tradiciju romskog naroda u Crnoj Gori. U njegovim pjesmama su se saželi vijekovi, sve što je romski narod proživio, njihova kretanja, priče i mitologije. On je izvrstan pjesnik, čije pjesme možemo da citiramo a onda se okrenuo pisanju proze. Njegove priče su fantastične i antologijska. Piše i dramske tekstove, njegove drame su igrane u teatrima od Berlina do Pariza. Kao stvaralac nezaobilazan je ne samo u istoriji, književnosti i kulturi romskog naroda nego i u crnogorskoj kulturi ima posebno mjesto.

Izložba dizajnerskih radova Ahmeta Ademagića „KULA“

U Izložbenom holu Kulturno – informativnog centra „Budo Tomović“ u Podgorici, 10. oktobra je otvorena samostalna izložba dizajnerskih radova pod nazivom "Kula" autora Ahmeta Ademagića.

Izložbu je otvorio akademski slikar Aldemar Ibrahimović ističući da je Ademagić još kao srednjoškolac čuvene Srednje umjetničke škole u Sarajevu pokazivao izuzetan talenat i interesovanje za razne likovne grane, a posebno za slikarstvo, primijenjenu umjetnost i dizajn.

Kazavši da je na večerašnjoj izložbi predstavljen samo dio Ademagićevog stvaralaštva, Ibrahimović je naglasio da prepoznatljivost njegovog rada, pored ostalog, karakterišu na stotine autentičnih i neponovljivih crteža, raznih formi i kolorita, iz raznih uglova, sa nevjerovatnim

osjećajem za stilizaciju i uprošćavanje oblika do neslućenih granica, a da se ne izgubi osnovni oblik i smisao.

Uz podršku Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore i Centra za kulturu Tivat u foajeu Centra za kulturu Tivat izložba je prikazana i u Tivtu, 10.decembra.

PROMOCIJA ZBIRKE PJESAMA „Drvo za moj tabut“ Envera Muratovića

Narodna biblioteka “Radosav Ljumović” u Podgorici bila je domaćin promocije zbirke pjesama „Drvo za moj tabut“ Envera Muratovića, 2.novembra.2022.godine.

Govorili su: profesor Agim Ljajić, novinarka i književna kritičarka Dragana Erjavšek i autor.

U pjesmama Envera Muratovića ratno iskustvo nije izraz patriotske patetike, već duboko proživljeni svijet mladalačkog razočaranja i izgubljene nade. Od pesimizma koji ponekad ispliva u prvi plan mudro će nas čuvati pjesnik lirskim digresijama koje nas vode prema onom najfundamentalnijem u nama, a to je ljubav. U zbirci su opjevane dvije ljubavne relacije: Prva je ljubav prema sestri (semantičko jezgro i tema zbirke – motiv drveta koje rađanjem umire – raste); Druga je ljubav prema ocu, podsvjesno postojana u svim sinovima svijeta. Odnos prema ocu je skica čežnje za prošlošću.

Veče klapa Crne Gore

U Podgorici, 07.novembra, u organizaciji JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore održano Veče klapa Crne Gore.

Učestvovala su klape: “Jedinstvo” iz Bara, “Bisernice Boke” iz Kotora, “Castel Nuovo” iz Herceg Novog”, “Maris” iz Kotora, “O Dive Belcanto” iz Berana i “Camerton” iz Podgorice.

Voditelj programa je bio Milorad Mićo Miranović. Tehničku podršku realizaciji programa pružio je Kulturno informativi centar „Budo Tomović“.

PROMOCIJA KNJIGE „Odabrana djela“ Ivana Antuna Nenadića

U organizaciji JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore i Hrvatskog nacionalno vijeće Crne Gore, 11.novembra, je u Narodnoj biblioteci “Radosav Ljumović” u Podgorici promovisana knjiga „Odabrana djela” Ivana Antuna Nenadića.

Govorili su: autorka projekta Dijana Milošević, profesorica i recenzentkinja Ana Vuksanović i profesor, istaknuti poslenik u kulturi i publicista Neven Staničić.

U muzičkom dijelu programa nastupila je gitaristkinja Lana Bojanić.

Neven Staničić ističući važnost ovakvih projekata i književnih večeri kazao je, pored ostalog: „Crnogorci svoj identitet i svoju književnost počinju u onom tradicionalnom djelu Crne Gore, smatraju da je tu početak i kraj. Sa druge strane Boku još uvijek nisu spremni da baštine i ono što su njene prave kulturne i izvorne vrijednosti. Zbog toga ljudi poput Antuna Nenadića, i onoga što se interesantno dešavalo u Boki između dva procijepa, ostaju nezapaženi i ne izučavaju se u školi. To je zaista jedan problem, a upravo se na ovakvim večerima i ovakvim izdanjima može intervenisati i skrenuti pažnja na veoma važne stvari koje su se dešavale na ovom području“, zaključuje Staničić.

Dijana Milošević je istakla da je: “ Najveća vrijednost ovog Nenadićevog djela velika i jasna poruka opstanka koju nam šalje kroz svaki redak i svaki stih ovog djela, nagovještavajući da sva stradanja, sva izdajstva, sve osude ne dolaze od nekog sa strane, već iz našeg puka, naše okolice, našeg naroda, nas samih. Dakle, iz tog davnog stoljeća dolazi poruka ujedinjenja,

poruka sloge kao jedinog načina opstanka i pojedinca i naroda. Vječna poruka koja vječno putuje – pitanje je da li će naći svoje utočište u ljudskom duhu“.

Ana Vuksanović smatra da je “upravo njegova sustavna prepisivačka djelatnost lirskih narodnih pjesama, tako tipična za barok, gdje je težište književnih aktivnosti bilo na prikupljanju narodnog blaga, umnogome utjecala na dokumentaristički karakter Nenadićevih budućih djela. Također, prigodom prepisivanja valjalo je zadržati karakter i duh i jezika i tradicije vremena. Naročito je bilo zamjetno jezično čistunstvo Ivana Antuna Nenadića, koje je sprovodio na način da je narodni jezik pokušao osloboditi nepotrebnih romanizama i venecijanizama”, kazala je Vuksanović.

II PROGRAMI I TRIBINE KOJI SE ODRŽAVAJU U KONTINUITETU

Manifestacija “Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti”

- Program “Biseri sa našeg đerdana” u Rožajama

Programom “Biseri sa našeg đerdana ” u Rožajama nastavljena je realizacija manifestacije „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“, u 2022.godini.

Muzičko scenski program se realizuje u saradnji sa JU Centar za kulturu Rozaje.

Program je održan 18.maja 2022. godine u koncertnoj dvorani Centra za kulturu Rožaje.

Učestvovali su: KUD “Vrelo lbra”, etno grupa “Teferidž”, izvođači tradicionalne i popularne muzike Mirsad Tarhaniš, Adis Murić, Emil Fetahović, hor duhovne muzike “Ilham”, polaznici muzičke škole u Rožajama Hana Kalač, Hamza Bralić, Šemsudin Kujević, učesnice Međunarodnog festivala dječje pjesme “Zlatna pahulja” Mia Hadžić i Dina Bučan, plesna grupa “Pahulje” iz Rožaja.

Gost programa vokalna umjetnica Tanja Šeter.

- Program “Sedefi ulcinjske tradicije i baštine” u Ulcinju

Programom „Sedefi ulcinjske tradicije i baštine“ u Ulcinju JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore nastavlja realizaciju manifestacije „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“, šireći tako manifestaciju na cijelu Crnu Goru.

Program je održan je 21. novembra 2022. godine, u hotelu Mediteran u Ulcinju.

Učestvovali su: sopran Gjylie Pelingu- Hoxha, Grupa Marinaret, sopran Hristina Dragović i “Duo Espresso”, vokalna umjetnica Eliza Markić i KUD “Olcinium“.

Scenska kazivanja o tradiciji i baštini Ulcinja izveo je glumac Bashkim Alaj i Arjona Hajdinaga Resuljani. Gost programa publicista i ulcinjski hroničar Ismet Karamanaga.

Prikazan je značaj opus kulture, umjetnosti i tradicije Ulcinjskog kraja.

- **Program “Bijelo Polje, rodni grade” u Bijelom Polju**

U saradnji sa Centarom za kulturu „Vojislav Bulatović Strunjo“ u Bijelom Polju, 20. decembra 2022. godine, priređen je muzičko scenski program pod nazivom „Bijelo Polje, rodni grade“, koji se organizuje u okviru manifestacije „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“.

Učešće su uzeli zanačajni kulturni stvaraoci i institucije kulture iz Bijelog Polja : KUD „Tekstilac“, Bjelopoljski tamburaši, Saška Vojinović, Bako Dizdarević, Dražen Baković, Branko Jovanović, Almir Martinović, Laura Miladinović i Sanjin Hajdaragić. Moderatori programa su bili Slađana Bubanja i Predrag Vukojević koji su izvoditi i scenska kazivanja.

- **U Frankfurtu i Hamu održana manifestacija „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“**

U organizaciji Ministarstva vanjskih poslova Crne Gore i JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u Frankfurtu i Hamu priređen je scensko – muzički program u okviru manifestacije „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“.

Programu su prisustvali ugledni predstavnici dijaspore Crne Gore u Njemačkoj, članovi konzularnog kora prijateljskih zemalja, predstavnici Ministarstva vanjskih poslova Crne Gore i Generalnog konzulata u Frankfurtu.

U scenskim kazivanjima čuli su se stihovi Rista Ratkovića, Zaima Azemovića, Ćamila Sijarića i Dušana Kostića kojima se iskazuje ljubav i poštovanje prema Crnoj Gori. Ukazano je na panoramu multikulturalnih preplitanja i zajedničkog života u Crnoj Gori.. U muzičkom dijelu programa učestvovali su Šukrija Žuti Serhatlić, Tanja Šeter, Đulija Pelingu i Aleksandar Magovčević.

TRIBINE „INTERKULTURALNA OBZORJA”

Tribina „Interkulturalna obzorja” – Božidar Proročić, publicista i književnik

U organizaciji Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore večeras je u Narodnoj biblioteci „Radosav Ljumović” održana tribina „Interkulturalna obzorja“ – Božidar Proročić, publicista i književnik.

Govorili su: Veljko Đukanović, profesor , Aldemar Ibrahimović, akademski slikar, Adrijan Vuksanović, pjesnik, Hadži Ljajči (Haxhi Lajçi), profesor i Božidar Proročić, publicista i književnik.

Učesnici su govoreći o stvaralaštvu Božidara Proročića istakli doprinos koji autor daje na kulturnom polju, svjedočeći istinsku posvećenost vrijednostima koje zastupa u javnom prostoru. Proročić je veliki ljubitelj i poštovalac kultura manje brojnih naroda u Crnoj Gori i kao takav je prijatelj nacionalnih zajednica koje su njeno bogatstvo. On s uvažavanjem i s ljubavlju, nastupa prema dostignućima na polju kulture Bošnjaka, Albanaca i Hrvata, što predstavlja zajedničku vrijednost i priliku za unapređenje interkulturalizma u Crnoj Gori. U vremenu u kojem živimo, zalaganje Božidara Proročića je zalaganje za Crnu Goru koja njeguje i poštuje drugog i drukčijeg, za Crnu Goru široku za sve koji je vole.

Publicista i književnik Božidar Proročić se zahvalio organizatoru, govornicima i publici. Kultura posvećenosti manjinskim narodima je ono što nas posebno vezuje. To su mostovi prijateljstva koji spajaju i koji vječno traju na magično lijepoj mapi Crne Gore. Zato je ona tako i lijepa. Jer je čine brojni etnosi. Taj dragulj u kruni Crne Gore moramo da čuvamo i da na najljepši način gradimo ideje multikulture i humanizma. A ističe i posebnu zahvalnost Centru za očuvanje i razvoj kulture manjina kao jednoj od reprezentativnih institucija koje vrše svoju plemenitu misiju u spajanju naroda u Crnoj Gori.

Tribina „Interkulturalna obzorja” – “Komuna” – časopis za lokalnu samoupravu i njegovanje baštine Crne Gore

U Narodnoj biblioteci „Radosav Ljumović” održana je tribina „Interkulturalna obzorja“ na kojoj je publika upoznala značaj časopisa “Komuna” u predstavljanju kulturne baštine Crne Gore, afirmaciji multikulturalizma, boljeg međusobnog upoznavanja različitih kulturnih identiteta, uvažavanja različitosti i prožimajućih vrijednosti koje nas čine bližim, sve sa ciljem stvaranja tolerantrnijeg i društva sa većim stepenom kohezije.

Govorili su: prof. dr Radovan Radonjć, mr Sait Šabotić, profesor, mr Željko Rutović, publicista i sociolog kulture i mr Amer Ramusović, novinar i publicista.

Moderatorica programa bila je Vesna Šoškić.

Učesnici su istakli da časopis „Komuna“ daje značajan doprinos i da je riječ o velikom poduhvatu, civilizacijski značajnom, čak i u našim uslovima, u njemu se anticipira vrijeme u kome je bilo potrebno da se pojavi časopis kakav je “Komuna”. Crnoj Gori je potrebno da ima časopis ovih sadržaja, ovih poruka, ovih učinaka, ove intencije.

Sloboda izražavanja i sloboda medija, kao njen sastavni dio, predstavljaju jedno od osnovnih ljudskih prava i temelj svake demokratske i pravne države. Taj standard „Komuna“ je zadovoljila već sa pojavom svog prvog broja, otvarajući vrata svojih odaja svima koji žele, mogu i hoće javno da kažu ono što imaju.

Afirmisati interkulturalizam znači afirmisati specifične posebnosti identiteta i drugosti pojedinca i zajednice u okviru kojih i sa kojima se izgradnje inkluzivna nova vrijednost tolerancije, razmjene i prihvatanja drugosti kao životnog i kulturološkog principa suprotnog stereotipima i sterilnim iskazima multikulturalizma kao činjenične i prostorne datosti, kao takve same po sebi i ne nužno prožimajuće i interaktivne. Vratiti i živjeti značenjske vrijednosti interkulturalizma znači biti dosljednik principa slobode u okviru koje je svaka kultura kapital zajedničkog dobra društva i države. Biti u ovom obliku kulture znači biti ravnopravnim subjektom zajednice, a ne tek objektom nad kojim se eksperimentišu sterilne forme suživota razlika po bilo kom osnovu.

Ovo je druga po redu tribina u serijalu pod nazivom **“Interkulturalna obzorja”**, koju organizuje Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u nastojanju da afirmiše plodove rada i pregalaštva istaknutih pojedinaca i društvenih subjekata na planu afirmacije multikulturalizma, interkulturalne razmjene i prožimajućih kulturnih, umjetničkih i društvenih vrijednosti. Cilj je bolje međusobno poznavanje različitih kulturnih identiteta, snaženje svijesti o potrebi prihvatanja različitog i drugačijeg, u isto vrijeme zajedničkog, širenje vidokruga tolerancije i razumijevanja, s konačnim ishodištem u podizanju nivoa društvene kohezije crnogorskog društva.

Tribina „Interkulturalna obzorja” – Andrej Nikolaidis, književnik i publicista

Gost treće Tribine je bio književnik i publicista Andrej Nikolaidis.

Tribina je formatizovana u vidu razgovora koji je sa Nikolaidisom vodio Aleksandar Bečanović, pjesnik, književni kritičar i prevodilac.

Aleksandar Bečanović je istakao da tema multikulturalizma u slučaju Nikolaidisa ima dvostruku dimenziju. Jedna je vezana za njegov kolumnistički rad, angažman u sferi kulture i politike, a druga dimenzija je multikulturalnost, odnosno interkulturalnost što čini sjajan dio Andrejevog fikcionalnog, odnosno romaneskog teksta.

Govoreći o fenomenu tolerancije Andrej Nikolaidis je iznio definiciju tolerancije na zanimljivi način - biti tolerantan prema nekome, znači uspostavljati granicu koja ne može biti pređena, iako možete biti uljudni i prihvatiti one druge. Takvu toleranciju svakog časa možete pretvoriti u nešto drugo. Ono što volite, što osjećate kao svoje, to ne tolerišete, to je prosto vaše – e to je ideal multikulturalnosti, a ne mnoštvo odvojenih skupina koje tolerišu jedna drugu. Multikulturalnost je zajednica ljudi koja ne osjeća ni etničku, ni vjersku, ni bilo kakvu drugu distancu prema drugima.

Tribina „Interkulturalna obzorja”

Učešće u IV Tribini su uzeli **Hafiz Sulejman Bugari, teolog i Ljudmila Popović, doktor komparativne književnosti i humanističkih nauka.**

Nastojanje je organizatora da se afirmišu plodovi rada i pregalaštva istaknutih pojedinaca i kolektivnih subjekata na planu afirmacije multikulturalizma, interkulturalne razmjene i prožimajućih kulturnih, umjetničkih i društvenih vrijednosti.

Cilj je bolje međusobno poznavanje različitih kulturnih identiteta, snaženje svijesti o potrebi prihvatanja različitog i drugačijeg, u isto vrijeme zajedničkog, širenje vidokruga tolerancije i razumijevanja, s konačnim ishodištem u podizanju nivoa društvene kohezije crnogorskog društva.

Navedeno je postignuto kroz dijalog učesnika na teme interkulturalizma.

Sulejman Bugari rođen je 5. oktobra 1966. godine u Orahovcu, kod Prizrena. Srednju školu, Medresu, završio je u Sarajevu. Sa treće godine Teološkog fakulteta u Sarajevu odlazi u Medinu, na Univerzitet islamskih nauka, gdje 1998. godine, diplomira na Odsjeku Kur'an i tefsir. Magistrirao je 2012. godine na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu na oblasti socijalni rad.

Od septembra 2016. godine živi i radi u Crnoj Gori. Do sada je objavio pet knjiga – zbirku više od pedeset hutbi – pod naslovom “Vratimo se Gospodaru” (objavljena i na engleskom i njemačkom jeziku), zbirku medijskih nastupa – pod naslovom “Mi smo jedan drugome najbolji poklon”, zbirku predavanja – pod naslovom “Dersovi i druženja” (objavljena i na njemačkom jeziku), istraživački rad pod naslovom “Liječenje ovisnika o drogama u terapijskim zajednicama” i zbirku izreka pod naslovom “IZR(ij)EKE – Za raju iz Raja”.

Ljudmila Mila Popović, doktor komparativne književnosti i humanističkih nauka je osnivač EVOLving Leadership (Evolutivno liderstvo), programa i konsultantske firme za organizacijski razvoj i transformativno liderstvo. Popović je svjetski prepoznat stručnjak za nove globalne standarde i etičke norme u obrazovanju, nauci i tehnologiji, ekonomiji i održivom razvoju. Kao doktor komparativne književnosti i humanističkih nauka, Popović je nezavisni akademik, internacionalni predavač i član globalnih organizacija. Popović je član Svjetske akademije umjetnosti i nauke (World Academy of Art and Science) i član upravnog odbora Svjetskog Univerzitetskog Konsorcijuma (World University Consortium). Popović je nagrađivani umjetnik u više plesnih formi, dvojezični pjesnik i umjetnički direktor eksperimentalnog teatra. Obrazovni i društveni inovator, zalaže se za evoluciju individualne i kolektivne svijesti i sistemske promjene za bolju budućnost i novu paradigmu ljudskog razvoja.

PROGRAMI REALIZOVANI U PARTNERSTVU SA DRUGIM INSTITUCIJAMA I KULTURNIM STVARAOCIMA

Program “Živimo zajedno” realizovan uz podršku Evropske unije i njemačkog saveznog ministarstva

U kući Rista Ratkovića u Bijelom Polju u organizaciji JU Ratkovićeve večeri poezije i JU Srednja stručna škola iz Bijelog Polja održano književno veče pod nazivom “Živimo zajedno – Jetojme se bashku – Living together” – kao dio programa koji podržava Evropska unija i njemačko Savezno ministarstvo za ekonomsku saradnju.

Učestvovali su predstavnici JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore. Akteri programa bili su i bjelopoljski srednjoškolski i njihovi vršnjaci iz Tirane.

Cilj večeri je upoznavanje srednjoškolske omladine sa književnim stvaralaštvom istaknutih autora iz dvije države.

Predstavnici JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore Salko Luboder i Izedina Adžović Škrijelj predstavili su ulogu i programske aktivnosti ustanove, fokusirajući se na brojne programe i aktivnosti koji se odnose na književnost i kulturu Albanaca u Crnoj Gori. Predstavljen je i dvadeseti, jubilarni broj časopisa “Kod” sa priložima na albanskom i crnogorskom jeziku. Kemal Musić, direktor JU Ratkovićeve večeri poezije naglasio je učešće albanskih književnika na prestižnoj manifestaciji u njihovoj organizaciji.

15. Festival priče “Zavičajne staze” Bihor 2022

Javna ustanova Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore bila je pokrovitelj dijela programskih sadržaja ovogodišnjeg 15. Festivala priče “Zavičajne staze” Bihor 2022 čiji je završni program sinoć održan u Petnjici.

Regionalno prepoznatljiva smotra književnog stvaralaštva, koja okuplja značajna spisateljska imena, ove godine održana je pod sloganom Kultura različit(ist)osti.

Tokom programa pod nazivom Veče nagrađenih pisaca direktor JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore Salko Luboder uručio je nagradu jednom od laureata konkursa za najbolju kratku priču inspirisanu Bihorom.

Učešćem na Festivalu priče u Petnjici JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore realizuje svoje programske aktivnosti doprinoseći razvoju kulture manjinskih naroda i afirmaciji multikulturalnih vrijednosti crnogorskog društva. Organizator Festivala priče je NVO Centar za kulturu Bihor.

Centar predstavljen na manifestaciji Veče crnogorske poezije i slikarstva u Prištini

Javna ustanova Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore predstavljena je na manifestaciji Veče crnogorske poezije i slikarstva koju je organizovalo Udruženje Crnogoraca „Perper“ u Prištini uz podršku Kancelarije premijera Kosova za zajednice.

Na eminentnom skupu kulture i umjetnosti kojem su prisustvovali visoki zvaničnici kosovske i crnogorske vlasti, Ambasade Crne Gore, ugledne zvanice i poslenici kulture i umjetnosti Kosova, učestvovali su pjesnici, slikari, književni kritičari i poslenici kulture iz Crne Gore.

Manifestaciju je otvorila zamjenica premijera Kosova Emilija Redžepi naglašavajući da pored dobrih odnosa dvije države, veze između Kosova i Crne Gore snaže se i preko saradnje u oblasti kulture i umjetnosti. U tom kontekstu istakla je značaj predstavljanja crnogorskih pjesnika, slikara i kulture u cjelini.

Skupu se obratio otpravnik poslova u Ambasadi Crne Gore u Republici Kosovo ambasador Mirsad Bibović predstavljajući aktivnosti na jačanju Crnogorske zajednice na Kosovu, kazavši da manifestacije poput Večeri crnogorske poezije i slikarstva, gostovanje umjetnika i poslenika kulture iz Crne Gore doprinose očuvanju nacionalnog i državnog identiteta pripadnika te zajednice.

Na Večeri crnogorske poezije i slikarstva poslenici kulture iz Crne Gore predstavili su kulturu svoje države, multikulturalnost, interkulturalne vrijednosti i bogatstvo različitosti koje se stapa u jedinstvenu crnogorsku kulturnu baštinu.

Svoje stihove su govorili: Braho Adrović, Sreten Vujović, Gordan Čampar i gost pjesnik sa Kosova Fahredin Šehu.

Na izložbi slika predstavili su se: Zvonko Pavličić, Irvin Masličić, Momir Knežević, Pero Nikčević, Zdravko Vučinić, Miodrag Elezović, Suzana Stojadinović i Snežana Rančić.

III Potpisani sporazumi, posjete, učešća na sajmovima knjiga

Potpisan Sporazum o saradnji sa Centrom za kulturu u Bijelom Polju - 10.02.2022.god.

Sporazum o saradnji JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore i JU Centar za kulturu „Vojislav Bulatović Strunjo“ u Bijelom Polju potpisali su direktori dvije ustanove, Salko Luboder i Milko Kovačević.

Potpisnici su izrazili zadovoljstvo zbog potpisivanja dokumenta, konstatujući da je sporazum potvrda i krana dugogodišnje plodne i profesionalne saradnje dvije institucije.

„Trudićemo se da sporazum ima svoje oživotvorenje kroz zajedničko djelovanje na realizaciji programa iz različitih oblasti kulture i umjetnosti. Bijelo Polje je prepoznato kao multinacionalna sredina sa ustanovama kulture koje afirmišu multikulturalnost, što je kompatibilno sa programskom profilacijom Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore“ – poručeno je sa sastanka. Dvojica direktora, Luboder i Kovačević, usaglasili su koncept saradnje konkretizujući zajedničke aktivnosti u realizaciji programa iz oblasti pozorišne, likovne i muzičke umjetnosti.

Potpisan Sporazum o programskoj saradnji sa Savezom stvaralaca Albanaca u Crnoj Gori- 01.04.2022.god.

Direktor Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore Salko Luboder i predsjednik Saveza stvaralaca Albanaca u Crnoj Gori prim. dr Gani Karamanaga potpisali su Sporazum o saradnji između dvije organizacije.

Saradnja će se, u zavisnosti od potreba i mogućnosti potpisnica ovog sporazuma, odvijati u oblasti realizacije različitih kulturno umjetničkih i naučnih sadržaja – izdavaštvo, promocije knjiga, seminari, tematske konferencije, radionice, različiti formati sastanaka sa ciljem promocije kulturnog i umjetničkog stvaralaštva Albanaca u Crnoj Gori.

Sporazum se zaključuje u svrhu očuvanja, razvoja i prezentovanja kulture pripadnika albanske zajednice u Crnoj Gori, kao i boljeg razumijevanja i komunikacije između različitih kultura, podsticanja i afirmacije interkulturalizma, kao i kontinuiranog rada na smanjivanju jezičkih barijera.

Potpisan Sporazum o programskoj saradnji sa Romskom organizacijom mladih “Koračajte sa nama – Phiren Amenca” - 12.04.2022.god.

Direktor Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore Salko Luboder i izvršni direktor Romske organizacije mladih “Koračajte sa nama – Phiren Amenca” Elvis Beriša potpisali su danas u Podgorici Sporazum o saradnji između dvije organizacije.

Sporazum će unaprijediti saradnju u oblasti organizacije različitih kulturno umjetničkih i naučnih sadržaja sa ciljem promocije romske kulture i prezentacije stvaralaštva romske populacije u nauci i umjetnosti (slikarstva, književnosti, muzike).

Posebna pažnja potpisnica sporazuma biće usmjerena na međusobne aktivnosti sa ciljem realizacije kapitanog projekta od značaja za Romsku organizaciju mladih i romsku populaciju uopšte – osnivanje Centra za edukaciju i kulturu Roma – „CERK“.

Sporazum se zaključuje u svrhu očuvanja, razvoja i prezentovanja kulture pripadnika romske populacije u Crnoj Gori, kao i boljeg razumijevanja i komunikacije između različitih kultura.

Potpisan Sporazum o saradnji između Centra za kulturu manjina Crne Gore i azerbejdžanskog Kulturno – ekonomskog centra u Podgorici 11.05

Direktori JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore i Kulturno-ekonomskog centra Azerbejdžana u Crnoj Gori Salko Luboder i Sejran Mirzazada potpisali su Sporazum o saradnji.

Osnovni cilj saradnje je jačanje međunarodne saradnje JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u različitim oblastima kulture i umjetnosti i afirmacija multikulturalnih vrijednosti države Crne Gore.

Potpisnice će kroz organizovanje raznih sadržaja – konferencija, radionica, izložbi i promocija, kao i raznih vrsta sastanaka, nastojati da promovišu kulturne i umjetničke vrijednosti dvije države i doprinesu boljoj saradnji i međusobnom upoznavanju Crne Gore i Azerbejdžana.

Posebna pažnja će biti usmjerena na međusobne aktivnosti sa ciljem upoznavanja azerbejdžanske i crnogorske javnosti sa kulturno-istorijskim i turističkim potencijalima dvije zemlje.

U prethodnoj godini predstavnici Centra održali su niz značajnih sastanaka, posjeta, susreta

ISTIČEMO

- **posjetu Ministra za ljudska i manjinska prava Fatmira Đeke, 05.07.2022.godine.**

Prilikom posjete resornog Ministra za ljudska i manjinska prava Fatmira Đeke, Centar je dobio značajnu podršku, u cilju unapređenja rada i funkcionisanja ustanove koja se bavi unapređenjem kulture manjinskih naroda i afirmacijom multikulturalizma.

Direktor JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore Salko Luboder predstavio je ključne programske aktivnosti ustanove koje su realizovane proteklih sedmica i mjeseci i planove za naredni period. Pozivajući sa na ocjene relevantnih subjekata, Luboder je kazao da je riječ je o zavidnoj i vrijednoj programskoj produkciji koja u posljednje vrijeme s punim pravom skreće pažnju kulturne i umjetničke javnosti u Crnoj Gori i regionu. Ukazao je i na aktuelne administrativne i tehničke probleme koji predstavljaju ograničavajuće okolnosti u radu i realizaciji programskih aktivnosti.

Uvjeravajući se u skromnost prostornih, materijalnih i tehničkih uslova u kojima radi Centar, ministar Đeka je iskazao razumijevanje i spremnost Ministarstva za ljudska i manjinska prava da pomogne u prevazilaženju teškoća s ciljem stvaranja boljih uslova za efikasniji rad. U tom kontekstu ocijenjeno je da je odnos prema Centru za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore svojevrsni pokazatelj ukupnog odnosa prema manjinskim narodima u našoj državi. Ministar Đeka je iskazao punu otvorenost i spremnost na saradnju i kada je u pitanju podrška resornog ministarstva u realizaciji važnih programskih aktivnosti od značaja za unapređenje kulture manjinskih naroda i podizanja nivoa društvene kohezije crnogorskog društva, što se može postići dodatnom afirmacijom multikulturalizma i prožimajućih kulturnih vrijednosti. U tom smislu prepoznata je mogućnost zajedničkog djelovanja na iznalaženju inovativnih modela i formi u praktikovanju i afirmaciji multikulturalizma.

Crna Gora kao država se ponosi odnosom prema manjinskim narodima i drugim manjinskim nacionalnim zajednicama, stoga je potreban dodatni stepen pažnje prema institucijama koje se bave unapređenjem njihovih prava, naglašeno je tokom sastanka ministra Đeke sa predstavnicima Centra.

- **posjetu v.d. generalne direktorice Direktorata za interkulturalizam dr Ljudmile Popović 08.09.2022.godine**

V.d. generalne direktorice Direktorata za interkulturalizam Ministarstva za ljudska i manjinska prava dr Ljudmila Popović u sklopu svojih redovnih aktivnosti posjetila je Javnu ustanovu Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore.

Tokom razgovara sa direktorom Centra Salkom Luboderom prepoznate su mogućnosti zajedničkog djelovanja dva subjekta čiji su programski ciljevi afirmacija interkulturalnih vrijednosti crnogorskog društva.

Dr Popović je istakla doprinos Javne ustanove Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore na planu unapređenja multikulturalizma i podizanja nivoa svijesti o značaju takvih društvenih vrijednosti.

Kroz inovativne pristupe i efektivne modele djelovanja, uz uključenost relevantnih subjekata, v.d. generalne direktorice dr Popović izrazila je punu spremnost Direktorata na posvećen rad koji će rezultirati unapređenjem stanja u ovoj važnoj oblasti društvene stvarnosti.

- posjetu predstavnika Ministarstva vanjskih poslova - Direktorata za ekonomsku i kulturnu diplomatiju 13.09.2022.godine.

Vršilac dužnosti generalnog direktora Direktorata za ekonomsku i kulturnu diplomatiju Ministarstva vanjskih poslova Crne Gore Dejan Vuković i prvi savjetnik Sanja Radulović posjetili su Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore.

Pored upoznavanja sa programskim aktivnostima Centra razmatrane su mogućnosti zajedničkog djelovanja u organizovanju programa kulture u državama u kojima u značajnom broju žive i rade ljudi sa naših prostora i djeluju organizacije dijaspore koje su vezane za Crnu Goru kao državnu maticu.

Ocijenjeno je da Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore ima programski kapacitet da na dobar način u inostranstvu predstavi multikulturalne vrijednosti Crne Gore i njenu posvećenost održavanju i unapređenju višenacionalnog i multivjerskog sklada i kohezije crnogorskog društva.

Aktivnosti ove vrste u inostranstvu su istovremeno prilika da se sa programima, bogatstvom i vrijednostima kulture Crne Gore upoznaju tamošnji poslenici kulture, pisci, umjetnici, muzičari, kao i diplomatski predstavnici drugih zemalja.

Predstavnici Ministarstva vanjskih poslova iskazali su spremnost da posredstvom diplomatske mreže Crne Gore daju doprinos pripremama i organizaciji programa kulture, umjetnosti i sveukupnih vijednosti crnogorskog društva, doprinoseći intenzivnijoj i sadržajnijoj vezi naše dijaspore i države Crne Gore.

- sastanaka sa predstavnicima Jevrejske zajednice u Crnoj Gori 16.05.2022.godine.

U cilju jačanja institucionalnog djelovanja i širenja programskog obuhvata Javne ustanove Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, održan je radni sastanak sa predstavnicama Jevrejske zajednice u Crnoj Gori.

U radu sastanka učestvovali su Salko Luboder, direktor Centra, Izedina Adžović-Škrijelj, samostalna stručna saradnica za planiranje programskih aktivnosti, Nina Ofner Bokan, predsjednica Jevrejske zajednice Crne Gore i Ljiljana Vuković, generalna menadžerka Zajednice. Budući da se po prvi put uspostavlja saradnja sa Jevrejskom zajednicom u Crnoj Gori, sastanak je iskorišćen kao dobra prilika za kratku prezentaciju programskih aktivnosti JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore.

Predstavnice Jevrejske zajednice izrazile su spremnost za saradnju. Prepoznati su mogući projekti saradnje s ciljem unapređenja kulturnog i nacionalnog identiteta Jevreja u Crnoj Gori, jačanja multietničkog sklada i snaženja bogatstva različitosti crnogorskog društva.

Ovom prilikom uručeni su primjerci Leksikona slikara manjinskih naroda "Saga svjetlosti" i još nekih reprezentativnih publikacija u izdanju JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, a predstavnice Jevrejske zajednice su uzvratilile poklonom nekoliko svojih izdanja.

Sajmovi knjiga

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore učestvovao je na 21. Međunarodnom Sajmu knjiga u Ulcinju, koji se održavao od 29. jula do 2. avgusta 2022. godine. Pored najznačajnijeg izdanja Leksikona slikara manjinskih naroda Crne Gore "Saga svjetlosti", u kojem je predstavljen dio savremene crnogorske umjetnosti koju su stvorili pripadnici manjinskih naroda u Crnoj Gori, jubilarnog 20. broja časopisa za kulturu, književnost i nauku „KOD”, predstavljena su nova izdanja Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore: "Kralj Nikola i muhamedanci" autora Čeda Baćovića, roman Harisa Zekića „Mrtvi Čvorovi" i knjiga aforizama Jasmina Ćorovića pod naslovom „Polazaći od sebe" koja je objavljena u suizdavaštvu sa Bošnjačkim nacionalnim vijećem u Crnoj Gori.

Na sajamskom štandu Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore izloženo je oko 30 naslova u sopstvenom izdanju, knjiga autora manjinskih naroda, djela koja afirmišu multikulturalizam, časopisa i publikacija.

Pored ostalih, izložena su djela Ćamila Sijarića, Huseina Bašića, Zuvdije Hodžića, Basrija Čaprićija, Dimitrova Popovića, dr Draška Došljaka, Veselina Konjevića, Miomira Maroša i drugih.

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore učestvovao je na VIII Internacionalnom sajmu knjiga u Podgorici, kao i prethodnih godina, predstavlja svoju izdavačku djelatnost na **VIII Internacionalnom sajmu knjiga**, koji se održava od 18. do 22. oktobra u Podgorici.

Na sajamskom štandu Centra izloženo je preko 30 naslova u sopstvenom izdanju, kao i djela Ćamila Sijarića, Huseina Bašića, Zuvdije Hodžića, Basrija Čaprićija, Dimitrova Popovića, Draška Došljaka, Veselina Konjevića, Miomira Maroša, Ruždije Adžovića, Antona Gojčaja, Harisa Zekića, Braha Adrovića, Safeta Sjarića, Envera Muratovića, Safeta Hadrovića Vrbičkog, Sajme Feratović, Refika Ličine kao i izdanja izdavačke kuće Almanah – djela autora Šerba Rastodera, Alije Džogovića, Rifata Rastodera, dr Živka Andrijaševića, Jakuba Durguta, Bajra Agovića, Enesa Halilović.

Okruzi sto: Crnogorsko – hrvatski kulturni dodiri – dijaspora most saradnje i povezivanja

Direktor Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore Salko Luboder učestvovao je u radu Okruglog stola „Crnogorsko – hrvatski kulturni dodiri – dijaspora most saradnje i povezivanja“. Skup je održan 22. januara 2022. godine u organizaciji Uprave za saradnju sa dijasporom – iseljincima Crne Gore u Podgorici.

U radu Okruglog stola učestvovali su ministri vanjskih poslova Crne Gore i Hrvatske Đorđe Radulović i dr Gordan Grlić Radoman, visoki diplomatski predstavnici dvije države, pripadnici crnogorske i hrvatske nacionalne zajednice, poslenici kulture, teoretičari, umjetnici, filozofi.

Predstavljajući brojne programe koji se odnose na hrvatsku nacionalnu zajednicu u Crnoj Gori u organizaciji ove ustanove Luboder je podsjetio da je u produkciji Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina snimljeno pet biografsko – dokumentarnih filmova o istaknutim hrvatskim stvaraocima, te da su hrvatski književnici zastupljeni u antologijama proze i poezije u izdanju Centra, kao i da je nedavno štampana knjiga savremene hrvatske poezije „Versi kamena i mora“. „Polazeći od premise da multikulturalizam podrazumijeva koegzistenciju različitih kultura i umjetničkih praksi na jednom prostoru, Javna ustanova Centar za očuvanje i razvoj manjina Crne Gore posvećeno radi na prožimanju kulturalnih vrijednosti i povezivanju različitih kulturnih identiteta sa željom da doprinese podizanju nivoa društvene kohezije kao sveukupnom dobru"- istakao je Luboder.

“Svjesni izuzetnog bogatstva tradicije i kulturne baštine Boke kotorske i hrvatske nacionalne zajednice u Crnoj Gori, sigurni smo da te vrijednosti treba još revnosnije afirmisati i koristiti kao dragocjenost u snaženju mostova saradnje između Crne Gore i Republike Hrvatske. Programi

kulture i umjetnosti o kojima sam prethodno govorio, svakako kao dio ukupne kulturne saradnje Crne Gore i Hrvatske, predstavljaju svojevrsnu krunu susjedskih odnosa dvije države”, kazao je Luboder zaključujući da crnogorsko – hrvatski kulturni dodiri svekoliko oplemenjuju i uzdižu, povezujući nas na najbolji mogući način i čineći bližim jedne drugim.

ČASOPISI I INTERVJUI

Objavljeni 20. i 21. broj časopisa “KOD”

U izdanju Centra izašao je iz štampe 20. i 21. broj časopisa za kulturu, književnost i nauku „KOD”, u prethodnoj godini.

U Multimedijalnoj sali KIC-a “Budo Tomović” u Podgorici promovisan je jubilarni 20. broj časopisa za kulturu, književnost i nauku „KOD”. 06.05.2023.

Govorili su: akademik Zuvdija Hodžić, glavni urednik časopisa “KOD”, prof. dr Draško Došljak, Dimitrov Popović, književnik, Adrijan Vuksanović, pjesnik i Salko Luboder, direktor JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore i odgovorni urednik “KOD-a”. U muzičkom dijelu programa nastupila je pjevačka grupa “Veselice”.

Istaknuta je činjenica da su dvadeset brojeva „KOD-a“ potvrda i svjedočanstvo ljepote i bogatstva multikulturalizma, suživota, njegovanja tradicionalnih i savremenih vrijednosti crnogorskog društva.

Jedinstven i na bivšem jugoslovenskom prostoru, „KOD“ s jednakim odnosom prezentuje i afirmiše kulturu i stvaralaštvo svih koji žive u Crnoj Gori – Bošnjaka, Albanaca, Hrvata, Roma i drugih – poštujući nacionalne, kulturološke, etničke, jezičke osobenosti i posebnosti, te doprinoseći boljem međusobnom upoznavanju i zbližavanju. Sadržinski raznovrstan, s temama iz raznih oblasti stvaralaštva, okupljajući širok krug saradnika, „KOD“ je izrastao u instituciju kojom se Crna Gora s pravom ponosi.

Časopis “KOD” nije samo publikacija u kojoj se sabiraju naše kulture i potvrđuje njihova komplementarnost. To je svjedočanstvo da je jezik kulture univerzalan i da komunicira ne samo među ljudima, već i etapama našeg trajanja. “KOD” ostavlja tragove i mi ih danas čitamo. Oni nas vode putevima uvažavanja i sudjelovanja u duhovnim dosezima drugog. Zbog toga, “KOD” ne ostavlja samo tragove već je i putokaz. Različitim, a razumljivim jezicima govori ono što nas objedinjuje. “KOD” je naša zajednička vrijednost i svjedočanstvo duhovnog bogatstva Crne Gore.

Salko Luboder istakao je činjenicu da je “KOD” prvi i jedini časopis u Crnoj Gori i regionu koji svoje priloge objavljuje na jeziku i pismu kojim se autori služe. Zbog toga u ovoj publikaciji, pored crnogorskog, imamo tekstove na albanskom, romskom, bosanskom i hrvatskom jeziku. Istovremeno, naglasio je Luboder, publikujemo prevode sa drugih na crnogorski jezik, što ovaj časopis čini izuzetno vrijednim.

Objavljen časopis za umjetnost, nauku i kulturu “Dija” (“Znanje”) na albanskom jeziku

U organizaciji Saveza stvaralaca Albanaca u Crnoj Gori u saradnji sa JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u Gradskoj biblioteci u Ulcinju promovisan je 18. broj časopisa za umjetnost, nauku i kulturu “Dija” (“Znanje”) koji izlazi na albanskom jeziku.

Govorili su: dr Gani Karamanaga, predsjednik Saveza stvaralaca Albanaca u Crnoj Gori, Gazmend Čitaku, glavni urednik časopisa „Dija” i Salko Luboder, direktor JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore.

Moderatorica programa je bila Ardita Rama, direktorica Biblioteke.

Dr Gani Karamanaga je istakao da Savez stvaralaca Albanaca u Crnoj Gori uskoro slavi 20 godina od osnivanja. Pored ostalih aktivnosti, izdavač je časopisa za umjetnost, nauku i kulturu "Dija" koji je njihovo reprezentativno izdanje. Izlazi jednom godišnje. I ako je došlo do prekida konstitutivnosti od dvije godine, zbog aktuelnih dešavanja sa pandemijom, zahvaljujući podršci JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, "Dija" je sada u rukama čitalaca. „Ovaj časopis nije samo albansko izdanje već crnogorsko i svejtsko, s obzirom da ne prezentuje samo stvaralaštvo Albanaca“, zaključio je dr Karamanaga.

"Dija" obrađuje najvažnija pitanja za Albanace, jezičke probleme koji mogu da se tretiraju samo u sličnim časopisima. Informacije o jeziku, tradiciji, kulturi, običajima i ostalim specifičnostima iz života Albanaca čitaoci mogu naći samo u ovom časopisu", kazao je Gazmend Čitaku, glavni urednik časopisa. „Preko časopisa „Dija“ pruža se mogućnost da se drugi više informišu u vezi naših običaja, tradicije, istorije... Misija „Dije“ je da bude most koji će nas povezati sa našom maticom, da bude most povezivanja sa našim susjedima i komšijama, povezivanja između nas i kulture svijeta. Mi imamo mnogo toga da kažemo, da ponudimo, imamo ozbiljne i pametne ljude“, smatra Čitaku.

Direktor JU Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore Salko Luboder podsjetio je na plodonosnu saradnju sa Savezom stvaralaca Albanaca u Crnoj Gori, naglašavajući da je materijalna programska podrška štampanju 18. broja časopisa „Dija“ jedan od segmenata kojim se zapravo oživljuje nedavno potpisan Sporazum o saradnji dva subjekta kulture.

Luboder je najavio još nekoliko programskih projekata koji se odnose na kulturu i umjetnost Albanaca u Crnoj Gori.

Centar je pristupio obogaćivanju sadržaja sajta, na način što kontinuirano objavljuje priče, predanja, upoznaje nas sa istaknutim kulturnim stvaralacima, kao i sa drugom građom koja na najbolji način doprinosi upoznavanju sa kulturnom baštinom Crne Gore, i afirmaciji multikulturalizma.

Direktor Salko Luboder i organizatori programskih aktivnosti u Centru su imali više medijskih nastupa povodom predstavljanja navedenih programa, čime se doprinosi i vidljivosti rada Centra, ističući njegov značaj u promociji i zaštiti manjinskih prava; podsticanje očuvanja, razvoja i izražavanja kulture manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

DIREKTOR
Salko Luboder